

คำนำจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย	๑
คำนำจากหัวหน้าโครงการ	๒
คำนำ	๓
สารบัญ	๔
สารบัญตาราง	๕
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	๖

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัจจุบัน	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การศึกษา	๒
๑.๓ ฐานความคิด	๓
๑.๓.๑ ฐานคิด “ความยاكจน” ตามทฤษฎีกระบวนการสร้างความเป็นสมัยใหม่	๓
๑.๓.๒ ฐานคิดสำนักเศรษฐศาสตร์การเมือง	๘
๑.๓.๓ ฐานคิดกราะและชุมชนนิยม : จนอำนวย จนโอกาส	๙
๑.๓.๔ ข้ออกเดียงในภาระของคนจนในกลุ่มอาชีพและชุมชนเกษตรกร	๑๐
๑.๔ วิธีการศึกษา	๑๑
๑.๕ ประเด็นในการศึกษา	๑๔
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา	๑๖

บทที่ ๒ นโยบายรัฐเกี่ยวกับสวัสดิการคนจนในอาชีพและชุมชนเกษตรกรรม

๒.๑ ขนาดและปริมาณคนจนในกลุ่มอาชีพและชุมชนเกษตรกร	๑๙
๒.๑.๑ ขนาด ปริมาณคนจน ตามเกณฑ์ “เส้นความยากจน” “พื้นที่ความยากจน” และฐานคิดบททฤษฎีการสร้างความจำเริญเดิบโดยทางเศรษฐกิจ	๑๙
๒.๑.๒ ขนาดและปริมาณตามฐานคิดแนวเศรษฐศาสตร์การเมือง	๒๔

2.2 ปัญหา สาเหตุ ความยากจนของอาชีพและชุมชนเกษตรกรและนโยบายรัฐ	31
2.2.1 มิตินโยบายด้านการอนุสิริเมืองเกษตรกร เพื่อสร้างประสิทธิภาพการผลิต	32
2.2.2 นโยบายด้านการสังคมสงเคราะห์ สวัสดิการสังคม คนจนในอาชีพและชุมชนเกษตรกร	43
2.2.3 มิตินโยบายด้านการให้อำนาจแก่กลุ่มอาชีพและชุมชนเกษตรกร และการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง	44
2.3 สรุป	45
บทที่ 3 สภาพชีวิต วิถีการผลิตของคนจนกลุ่มเกษตรกร	49
3.1 สถานภาพของคนจนในกลุ่มเกษตรกร	50
3.1.1 กลุ่มเกษตรกรที่มีที่ดินหรือทรัพยากรในการผลิต	52
3.1.2 เกษตรกรไม่มีที่ทำกินหรือมีที่ทำกินน้อยไม่เพียงพอ	56
3.1.3 เกษตรกรรับจำนำ	56
3.1.4 บทสรุป: ความยากจนของกลุ่มเกษตรกร	60
3.2 สภาพวิถีชีวิต การผลิตของคนจนในกลุ่มเกษตรกร	62
3.2.1 กลุ่มฐานอาชีพและชุมชนชาวนา	65
3.2.2 กลุ่มฐานอาชีพและชุมชนชาวสวน	77
3.2.3 อาชีพและชุมชนเกษตรกรชาวไร่	81
3.2.4 กรณีชุมชนประมงพื้นบ้าน	89
3.2.5 กรณีเกษตรกรรับจำนำ ไร่ที่ดินและ/or เช่าที่ดิน	94
3.3 วิถีชีวิตของเกษตรกรและสาเหตุปัญหาความยากจน	102
3.3.1 การรวมศูนย์การพัฒนาของรัฐ กับการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของคนจน	102
3.3.2 การไร้สิทธิและอำนาจในการดูแลและให้ประโยชน์ในฐานทรัพยากร ของชุมชน และความเสื่อมโทรมของฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อม	104
3.3.3 การพึ่งพิงภายนอกของเกษตรกร กับวิถีการผลิตในระบบเศรษฐกิจการตลาด	106

3.3.4 ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรการผลิต และการรู้ดีคุณค่าส่วนเกิน	107
3.3.5 วิธีคิดและระบบความรู้ที่จะแสดงลักษณะ	
กับการเบี่ยงขับฐานความรู้ ภูมิปัญญา ของเกษตรกรและชุมชน	108
3.3.6 การไม่มีสวัสดิการ ไร้หลักประกัน และความมั่นคงในชีวิตของเกษตรกร	110
3.3.7 ค่านิยม วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลง อันเนื่องจากกระแสบริโภคนิยมและความทันสมัย	111
3.4 สวัสดิการและความช่วยเหลือ	113
บทที่ 4 ระบบสวัสดิการและ	
การเข้าถึงระบบสวัสดิการของรัฐและชุมชน	117
4.1 ระบบสวัสดิการในภาพรวมของชุมชนภาคเกษตร	117
4.1.1 ระบบสวัสดิการภาคชุมชน	117
4.2 ระบบสวัสดิการภาคครัวเรือน	121
4.2.1 ระบบสวัสดิการของรัฐส่วนกลาง	121
4.2.2 ระบบสวัสดิการของรัฐท้องถิ่น	122
4.3 ระบบสวัสดิการภาคเอกชน	123
4.3.1 ระบบสวัสดิการขององค์กรภาครัฐ	123
4.3.2 ระบบสวัสดิการขององค์กรพัฒนาเอกชน	123
4.3.3 ระบบสวัสดิการของธุรกิจเอกชน	124
4.4 การวิเคราะห์สาเหตุการเข้าไม่ถึงสวัสดิการของคนจนภาคการเกษตร	125
4.4.1 สาเหตุเชิงโครงสร้าง	126
4.4.2 สาเหตุเชิงกลไกการจัดการ	127
4.4.3 สาเหตุเชิงวิถีชีวิตคนจน	128
4.5 กรณีศึกษาคนจนภาคเกษตรกลุ่มต่างๆ	129
4.5.1 กลุ่มชาวนา	129
4.5.2 กลุ่มอาชีพและชุมชนเกษตรกรในธุรกิจเกษตร	133
4.5.3 กลุ่มชาวสวน	137

4.5.4	กลุ่มชาบประมงพื้นบ้าน	138
4.5.5	กลุ่มเกษตรกรที่ไว้ดินหรือเช่าที่ดินและเกษตรรับจ้าง	142
4.5.6	กลุ่มเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของรัฐ	145
บทที่ 5	แนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจน และการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคม	
5.1	บทสรุป สาเหตุปัญหาความยากจนและการเข้าไม่ถึงสวัสดิการของคนจน	150
5.1.1	กรอบวิธีคิดในการพัฒนาประเทศ	150
5.1.2	กระแสโลกวิถีมนต์กับการเปลี่ยนแปลงสังคมไทย	151
5.1.3	นโยบาย กฎหมาย และโครงสร้างที่ไม่เป็นธรรม	153
5.1.4	วัฒนธรรมและค่านิยมภายในสังคมและชุมชน	153
5.2	แนวทางแก้ไขปัญหา	155
5.2.1	กรอบแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจน	155
5.2.2	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาระบบสวัสดิการ สำหรับกลุ่มเกษตรกร	157
5.3	แนวทางการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น	162
5.3.1	ประชานาทของระบบสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น	163
5.3.2	แนวทางการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนในกลุ่มเกษตรกร	170
5.4	ข้อเสนอเชิงนโยบาย กฎหมาย และองค์กร	173
5.4.1	ข้อเสนอเชิงนโยบาย และกฎหมาย	173
5.4.2	องค์กรและกลไกทำงานเชิงนโยบาย	177
5.5	แนวทางการสนับสนุนองค์กรท้องถิ่นในการพัฒนาระบบสวัสดิการ	178
5.6	แนวทางการสนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรภาครุกศลในการ พัฒนาระบบสวัสดิการ	178
5.7	แนวทางการสนับสนุนเชิงวิชาการเพื่อพัฒนาระบบสวัสดิการ	180